

Vleeshal

Locatie: Grote Markt 18, westzijde Grote Kerk

NL-HlmNHA_54018292 ; Munnich & Ermerins ; 1870 ; Haarlem, Grote Markt, gezicht richting zuid op de Vleeshal met rechts het Vishuisje. Na 1874 werd wegens veranderde restauratie- en esthetische opvattingen de Vleeshal niet meer geheel geschilderd. Deze foto laat de Vleeshal dus in beschilderde toestand zien. Het natuursteen contrasteert veel meer met de baksteen en boven in de top is het wapen van de stad Haarlem duidelijk zichtbaar.

DSC_00022052 ; AV ; 3-12-2019 ; Vergelijkbare situatie als op Grote foto links. Rechts het Vishuisje.

NL-
HlmNHA_54000057 ; J.G. Kramer;
1895; De vleeshal opnieuw een paar
jaar in gebruik als vleeshal

In Haarlem wordt voor het eerst een vleeshal genoemd in 1386. Die stond op de hoek Spekstraat/Warmoesstraat. Er is geen afbeelding van bekend, maar wel de maatvoering: 56 voet lang in de Warmoesstraat en 37,5 voet aan de Spekstraat ($\pm 18 \times 12$ m). Dit was tot ver in de 16e eeuw genoeg. Daarna door de groei van de stad niet meer. Na 1592 moesten zelfs 26 kramen buiten opgesteld worden, waarvan een flink deel bovenop het kerkhof. 's Winters was het niet te harden van de kou en zomers niet alleen van de warmte maar zeker ook van de vliegen. De situatie werd onhoudbaar. In 1601 besloot het stadsbestuur een nieuwe hal te bouwen. Het werd een prestigeobject blijkens het feit, dat men voor een duurdere locatie, een grotere hal en een nogal luxe uitvoering koos. Vleeshouwers waren er zeer mee ingenomen en wilden zelfs twee keer zoveel huur gaan betalen. Van 1601-1604 werd de nieuwe hal gebouwd naar een ontwerp van de Haarlemse stadsarchitect Lieven de Key.

Vanwege een enorm conflict tussen de vleeshouwers en het stadsbestuur was er geen feestelijke opening. Wat was er namelijk aan de hand: vleeshouwers wilden best vier keer meer huur betalen, dan ze gewend waren in de oude hal. Maar de stad vroeg zelfs 15 keer meer dan de oude huur. Ook gezien de huren in andere steden, was de door het stadsbestuur gevraagde huur exorbitant hoog. Voor velen was de huur te hoog. Bij opening van de hal stond hij dan ook voor ruim een derde leeg.

N.B.: In afwijking tot veel andere steden werd hier in de oude hal zelf geslacht tot 1592. Mogelijk werd de beek gebruikt voor het spoelen en reinigen. Na 1592 en in de nieuwe hal werd er niet meer geslacht.

Het was een multifunctioneel gebouw. De kelder werd in zes delen verhuurd voor onder andere de opslag van marktgoederen en de bovenetages waren alleen toegankelijk via een aparte trap en deur in de Spekstraat en waren waarschijnlijk in gebruik bij de stad. Qua opzet is de hal een gotisch gebouw, maar in details een zeer fraai voorbeeld van de renaissance van de noordelijke Nederlanden. Oorspronkelijk was al het muurwerk aan de buitenkant beschilderd. Het metselwerk was donkerrood, het natuursteen in diverse geeltinten met bladgoud op een aantal sierelementen en wapenschilden en dergelijke waren in kleur. Een zeer bont bouwwerk dus. Maar al dat schilderwerk diende ter bescherming van het steen. Het was dus gewoon functioneel om alles te beschilderen (zie bovenstaande foto).

Eind 19e eeuw had men een andere smaak en vond men een dergelijke bonte uitmontering van een gebouw een beetje ordinair. Eind 19e eeuw stopte men dan ook met het beschilderen van de buitenkant. Dit had helaas tot gevolg dat het verval van het gebouw van buitenaf genadeloos

toesloeg. Waarschijnlijk hierdoor was in 1937 een zeer grondige restauratie nodig. Zo moest het natuursteen op 800 plaatsen hersteld worden.

In 1968 was het effect van deze restauratie teniet gedaan door nieuw verval. Opnieuw was restauratie nodig. Uiteindelijk werd pas in 1989 een consoliderende restauratie uitgevoerd. Ook bleek toen het houtwerk behoorlijk aangetast door de bonte kraagkever. De kelder werd toen geschikt gemaakt als expositieruimte.

Na opening in 1604 trok de hal zoveel bekijks vanwege zijn spectaculaire aanblik, dat de handel er nadeel van ondervond. Het werd verboden er alleen te wandelen.

In 1840 eindigde de verkoop van vlees, omdat de vleeshouwers in eigen winkels gingen verkopen en langs de deuren gingen. Van 1840-1885 diende het gebouw als militaire opslagplaats. Uit het oogpunt van controle en hygiëne heeft het stadsbestuur geprobeerd van 1887-1891 de vleeshal nieuw leven in te blazen. Dat mislukte. In 1891 viel definitief het doek. Na 1891 was de hal onder meer tot 1933 in gebruik bij het rijksarchief Noord-Holland, ook nog depot van de stadsbibliotheek en vanaf 1942 zeven jaar lang in gebruik door de distributiedienst. Vanaf 1951 werd de Vleeshal een officiële tentoonstellingsruimte en vanaf 1967 een officiële dependance van het Frans Halsmuseum. Sinds 1991 is de kelder het domein van het Archeologisch Museum van Haarlem.

Bibliografie kort

(Blom, 1995) (Beek-Mulder, et al., 1993) (Erftemeijer, 2013)

Bibliografie uitgebreid

Beek-Mulder, J. van en Polman, M. 1993. *De Hallen in Haarlem*. Zwolle : Waanders, 1993. ISBN 90 6630 322 0.

Blom, A. Van der. 1995. *Lieven de Key, Haarlems stadsbouwmeester*. Haarlem : Schuyt & Co, 1995. ISBN 90 6097 406 9.

Erftemeijer, A. 2013. *100 jaar Frans Halsmuseum*. Haarlem : Frans Halsmuseum / De Hallen, 2013. ISBN 978 94 6208 037 9.